
Aleksandar NAHMAN

DETE U RATU

Roden je 1933. godine u Beču, kao prvo dete bogatog trgovca koji potiče iz stare beogradske sefardske porodice. Otac Marsel (Moša) diplomirao je na Građevinskom fakultetu u Beču, gde je i upoznao majku Leopoldinu, rođenu Černi (Czerny), poreklom iz Čehoslovačke. Majka je prilikom udaje u Beogradu, 1924. godine, prešla u jevrejsku veru.

Posle Drugog svetskog rata Aleksandar je maturirao u Šestoj muškoj gimnaziji u Beogradu, završio Vojno-tehničku akademiju u Zagrebu 1959, a 1969. završio studij strojarstva, takođe u Zagrebu. Kao vojno lice radio je u Bosni i Hercegovini, Sloveniji i Hrvatskoj. Penzionisan je 1991. godine u činu potpukovnika.

Od uže familije u Holokaustu je stradala očeva sestra Pakita.

Oženjen je Anom Nahman, rođenom Ljepović.

Majka Leopoldina je umrla 1988. godine u Beogradu u 92. godini života.

Aleksandar Nahman, diplomirani inženjer, je u penziji i živi u Zagrebu, dok njegov tri godine mlađi brat, prof. dr sci Jovan Nahman, diplomirani inženjer, takođe je penzioner i živi u Beogradu.

Otac mi je ispunjavao i najmanje želje. Sećam se njegovog ponosa kada me je prvi put vodio u školu i na obrede u sinagogu. Sećam se zvuka šofara u sinagogi, paljenja sveća i blagoslova na Erev Šabat, paljenja sveća za „Hanuka“. Sećam se da me je rabin hvalio da lepo pišem i čitam hebrejska slova.

Stanovali smo u vlastitoj kući u centru Beograda. Živo se sećam demonstracija 27. marta 1941, mase ljudi i zastava. Još mi u ušima zvuče povici „bolje rat nego pakt“ i „bolje grob nego rob“.

Sećam se majčinih suza i plača dok me je silom odvlačila sa balkona, da ne gledam na ulicu. Nakon par dana prekinuta je nastava u školi. Mi, deca puna radosti, nismo znala šta nas čeka!

Otac je majku, moga brata i mene poslao u Arandelovac i smestio kod porodice svog poslovođe.

Kuća i stan su rekvirirani. Deo nameštaja (očev radni kabinet) je odnesen za potrebe komandanta grada Nojhauzera (Neuhausner), a otac se smestio kod našeg kuma (sandak) Samuela Daviča. Nakon diverzije Emila Almozlina u Beogradu sakupljeni su Jevreji na Tašmajdanu. Njih oko 120 je odabrano i 28. jula 1941. streljano u Jajincima, blizu Beograda.

Sakupljanje talaca odvijalo se na način da su svi Jevreji proglašom bili „obavezani“ da se jave u određeno vreme. Moj otac, pedantan i tačan, nije sačekao kuma da zajedno idu već je sam otišao, kako bi stigao „na vreme!“. Kum je kasnio kao i mnogi drugi, a Nemci su već imali dovoljno talaca. Kum je sa porodicom otišao u Kanadu i preživio. Pedantni otac je takođe na vreme obezbedio pasoše za sve nas i novac u Kanadi, ali sudbina je odredila drugačije!

Majka se sa nama dvojicom krila u Arandelovcu i povremeno u selu Misača. Iz tog sela čuli smo tutnjavu i videli požar na horizontu, uveče 6. aprila, kada je Beograd bombardovan. Dan-dva nakon toga poslednji put smo videli oca koji je došao da nas obiđe i vrati u Beograd. Tako smo, krijući se, živeli sve dok nas jedan komšija nije obavestio da će Gestapo doći rano ujutro da uhvati i odvede jevrejsku decu koja se kriju. Sećam se noći kada smo, bunovni, bežali kroz polja kukuruza dok nas je jedan meštalin vodio. Uspeli smo da se nekako provučemo vozom do Beograda. Smestili smo se kod rodake Jelene Ozerović, supruge Manfreda Ozerovića, na Kotež Neimaru. Pored nas dvojice, majka je prihvatila i dvoje dece rodake Demajo, koja je radila u Jevrejskoj bolnici. Pokušala je i njih da spase, ali je njihova majka zahtevala da joj dovede decu, iako je znala da se bolnica ukida i da će biti odvedeni u logor na Sajmištu, gde su kasnije svi ubijeni. I danas se živo sećam lika Alme, tada nešto starije od mene, bledog lica, crnih očiju i bujnih uvojava crne kose.

Da bi se preživelo, majka je bila prinuđena da povremeno prelazi „preko“, kako se nazivao odlazak u Zemun (pripadao je Nezavisnoj

Državi Hrvatskoj), gde su vojvodanski seljaci prodavali mesne proizvode za zlato i nakit. Jednog dana, skupa sa jednom rodakom, tetkom Eme, kako smo je zvali, vraćali smo se kasno naveče, a počeo je policijski sat. Iznenada, već blizu mesta stanovanja, naišli smo na nemačku patrolu! Uz viku i pretnje pokušali su da uzmu od mame torbu sa namirnicama. Majka je tada ispoljila izuzetnu hrabrost i drskost, povišenim glasom je zahtevala (na nemačkom jeziku) da nas vode u komandanturu i da će tamo oni čuti čija je ona „supruga!“ Drskost se isplatila i patrola nas je pustila da prodemo! Jadna tetka Eme je od straha skočila u ulični sanduk za dubre, čim je ugledala patrolu. Kada je opasnost minula, izvukla se uprljana i smrdljiva ali – živa!

Porodica NAHMAN u danima sreće: majka LEOPOLDINA sa sinovima JOVANOM (levo) i starijim ALEKSANDROM i otac MARSEL (MOŠA)

Možda je još veću hrabrost naša majka ispoljila kada je otišla u Jevrejsku opštinu i iskoristila priliku da je stražar bio Austrijanac, te ju je pustio da uđe – tada je iz arhiva „ukrala“ kartone nas dvojice i rodaka Josifa Mevoraha, tako da nismo više bili u evidenciji.

Od 1942. godine našli smo konačni smeštaj u kojem smo boravili do kraja rata i kasnije.

Da bi nas „trajnije“ zaštitila, majka nas je pokrstila na rimokatoličku veru, pod njenim devojačkim prezimenom Černi. U susednoj ulici stanovala je gospoda Mevorah sa sinom i sestrom, koji su bili jedini Jevreji u bližoj okolini. Na šta je majka morala misliti, pokazuje savet meni i bratu, da pazimo kada mokrimo napolju u nekom čošku, da nas ostali ne vide i uoče karakterističnu razliku, što bi otkrilo naše poreklo. Okolina je bila takva da nismo nikada imali neugodnosti. Jedine neugodnosti kojih se sećam, naročito 1943. i 1944. godine bile su sve češće

noćne racije i pretresi stanova. Posebno gruba bila je specijalna policija, dok su Nemci bili malo blaži, valjda zato što im je mama odgovarala na nemačkom jeziku.

Za vreme rata sam pohađao drugi razred osnovne škole u Arandelovcu, a dopunu za drugi, pa treći i četvrti, privatno u Beogradu. Po oslobođenju Beograda polagao sam poseban ispit i nastavio redovno školovanje u Šestoj muškoj gimnaziji.

Nakon oslobođenja ponovo smo povratili prezime Nahman i vratili se u članstvo Jevrejske opštine.

Majka je umrla 1988. godine u Beogradu u 92. godini života.